

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220, Zeist

H. AMELINK

Geef ons heden ons dagelijks brood

Er zijn schrille en verschrikkelijke tegenstellingen in de wereld, ook wat het dagelijks brood betreft. Als men nagaat wat de stichting „Redt een Kind“ vraagt en wat wij elke dag ontvangen, dan is dat direkt duidelijk.

Tussen de veertig en vijftig gulden per maand voor deze stichting betekent niet minder dan het antwoord op de vraag of een kind in India in leven zal blijven of niet. En aan de andere kant wij met een „eetcultuur“, zoals die vóór ons nog maar zelden geweest is.

Het is daarom goed om allereerst te bedenken dat we elke dag om eten dienen te vragen en ook mogen vragen van onze Vader, die in de hemelen woont, Die als een trouw Vader voor ons zorgen wil. Die als Almachtige God ook voor ons zorgen kan. Maar die gevraagd wil worden om dat wat we elke dag nodig hebben. Die wil hebben dat we erkennen dat onze verzorging van Hem afhankelijk is en van niets en van niemand anders. Dit bidden dient juist in deze tijd voor een christen een bewijs van ootmoed te zijn. „Geef“ zo vragen we en het betekent de erkenning dat we voor ons zelf niet kunnen zorgen, het betekent tegelijk dat we het ook niet verdiend hebben.

Integendeel. Ook om ons dagelijks brood is de Here Jezus Christus gestorven op deze wereld. Hij die wist wat het zeggen wilde honger te lijden. Hij die wist wat het zeggen wil dorst te lijden en in dit alles de wil des Vaders volbracht. Hij, die ook vol erbarming was over hen, die niet te eten hadden en bereid was voor hen het brood te vermenigvuldigen.

Ons brood is genadebrood, ook als we het verdienen met onze eigen handen.

Heel de H. Schrift, vooral ook de psalmen en de wet van Mozes, is daarin zeer duidelijk. Het wordt aan Israël gegeven — de grote feesten, de sabbat, het sabbatsjaar en het jubeljaar vertellen het ons — als vrucht van Gods verkiezing in Jezus Christus. Daarom is ons vragen om dagelijks brood onlosmakelijk verbonden met ons vragen om de genade Gods in Jezus Christus. Het is genadebrood wat we eten, of brood waar de dood in zit. En we eten ons ten leven of we vreten ons dood.

—o—

Als de H. Catechismus deze bede verklaart blijft hij terecht niet staan bij brood alleen.

Hij spreekt over alles wat we nodig hebben voor ons lichaam. En dat varieert van de ene mens met de andere. Een zieke heeft medicijnen nodig en soms versterkende middelen en het gebed om de zegen op het zoeken van de wetenschapsmensen naar geneesmiddelen ook voor de ziekten, waarvoor ze nu nog niet gevonden zijn, is evenzeer op zijn plaats. Dat hoort er ook bij. De grossier heeft verder wel weer iets anders nodig dan de boer. Maar wat er ook aan variatie is, dagelijks brood hebben we allemaal nodig en de Heiland leert het ons elke dag te vragen.

Het ontvangen van het brood moet volgens de H. Catechismus ons tot een erkenning brengen. Tot een belijdenis. Deze: dat God de Gever van alle goeds is.

Zo in het algemeen lijkt dat niet zo moeilijk. Maar er wordt in de H. Schrift zó vaak gewaarschuwd juist ook dit niet te vergeten dat het blijkbaar niet zo vanzelfsprekend is als het wel lijkt. Trouwens: een ieder die zijn eigen boze hart kent, weet dat het niet vanzelfsprekend is dat we praktisch uit deze belijdenis leven.

Israël wordt steeds weer gewaarschuwd tegen het vergeten van de HERE, als ze gegeten hebben en verzadigd zijn. Om nooit te vergeten dat het alles van de HERE is. Die God, die hen uitgeleid heeft uit Egypte en gebracht heeft in dat goede land.

Dit vergeten is geen gebrek in het geheugen. Zo gebruiken wij immers meestal het woord vergeten. Maar dit vergeten is een gebrek aan belangstelling en een gebrek aan dankbaarheid. Het is een gebrek in ons hart, dat van nature zo verdorven en hardnekkig is.

—o—

De broodvraag staat in het centrum van de belangstelling tegenwoordig. Dat zal trouwens ook altijd wel zo geweest zijn en het is ook niet verkeerd. We behoeven niet overgeestelijk te doen. De plaats van deze bede in het „onze Vader“ mag ons wel wat zeggen. Nog voordat de Heiland ons leert bidden om vergeving der zonden en bevrijding van de boze, leert Hij ons allereerst te vragen om ons dagelijks brood. Het valt ook niet mee om als je bijna verhongert aan zonde en genade te denken, zoals de ervaring in de laatste oorlog veel mensen wel geleerd heeft. Nu de Here weet hoe zwak van moed en hoe klein wij zijn van krachten. En we moeten ook het brood mee willen brengen, als we spreken

over de Here Jezus Christus en Zijn verlossing.

Dat in het centrum staan van de broodvraag brengt overigens ook grote gevaren met zich mee, zoals de H. Schrift ons leert. Daarom leert de H. Catechismus ons te bidden om ook op dit gebied bewaard te worden voor afgoderij. Dat we ons vertrouwen van alle schepselen aftrekken en op de HERE alleen stellen. Als Israël gewaarschuwd wordt de HERE niet te vergeten, dan gaat het gepaard met de waarschuwing niet de vruchtbaarheidsgoden van de Kanaänieten te gaan dienen. De vele waarschuwingen in de H. Schrift tegen het bezorgd zijn, de vele waarschuwingen tegen de gevaren van het rijk willen zijn, staan er natuurlijk niet voor niets in. En een geldgierige is een afgodendienaar.

Ook deze bede is weer voorbede, zoals alle anderen. Geef ons heden ons dagelijks brood en het echte bidden van dit gebed is een wapen tegen het egoïsme, dat van nature in ons aller hart leeft. We kunnen en mogen ons daarom ook niet afmaken van de honger die er geleden wordt in de wereld. We zijn bereid veel geld op te brengen voor Biafra. We zouden het ook moeten zijn als er honger was in China of Rusland. De naastenliefde mag niet beperkt worden tot hen die we sympathiek vinden of iets dergelijks. Als uw vijand hongert, geeft hem te eten.

Men zou de kerkgeschiedenis kunnen beschrijven en daarvan een somber relaas maken van de zonden die de christenen op dit gebied bedreven hebben. Het was beschamend om te lezen in de kranten, nog niet zo lang geleden, dat een neger in ons land, wist te vertellen dat „onze vaders“ vooraan hebben gestaan in de slavenhandel. Het is beschamend om te lezen van de armoede in het Rusland van voor 1917, ook toen de Russische kerk vrijwel oppermachtig was. Maar al te veel hebben de christenen zich ingezet voor De-Dingen-Zoals-Ze-Zijn, zonder te streven naar een rechtvaardiger maatschappij. Men kan op de ontwikkelingshulp net zo veel aanmerken als men maar wil — en er valt veel aan te merken — maar dat ontslaat ons niet van de plicht het toch maar te doen. We kunnen en mogen niet onaandoenlijk verkeren in deze wereld. De mens leeft bij brood alleen niet.

I. DEE

KERKELIJK *Leven*

Opbouwvergadering 1969

„Wat nu?“, het onderwerp van Prof. Jager, heeft het ons als toehoorders niet gemakkelijker gemaakt.

Wat zou het eenvoudig geworden zijn als mannen van naam voor ons een acte van afscheiding en wederkeer hadden opgesteld of een krachtig protest voor Hoogeveen hadden voorbereid, dat na veel discussie was aangenomen.

We zouden het gevoel hebben gehad, dat we dan een grote stap hadden gedaan in het Koninkrijk Gods.

Aan de vragenstellers was hier en daar wel te merken dat een wat positiever geluid toch wel prettig geweest zou zijn.

Dit is wel duidelijk: we behoeven Prof. Jager echt geen advies te vragen over moeilijke kerkelijke zaken, want dan stuurt die je met een kluitje in het riet. Trouwens, we wisten allang dat adviseurschap niet iets is waar Prof. Jager op zit te wachten.

Het „Wat nu?“ resulteert hierin, dat we soms als kerkleden geen kerkeraad meer hebben, als kerkeraden geen meerdere vergaderingen en nu hebben we ook geen adviseurs meer: Wat zal dat een chaos worden, want nu doet ieder maar wat hem het beste lijkt.

En zondags maar zingen van „De Heer is mijn Herder, mij ontbreekt niets“, of wat anders gezegd „Christus regeert Zijn Kerk door Zijn Woord en Geest“?

Maar dan is dat ook het enige dat er overgebleven is.

Nu ben ik er van overtuigd, dat de spreker de vergadering inderdaad tot die conclusie heeft willen brengen.

Geen nieuwe situatie

Het is onder gelovigen geen nieuwe situatie, die we thans meemaken en waar we geen raad mee weten. We weten zelfs niet meer waar het begonnen is.

Reformatie/Opbouw. Kralingen - Beverwijk. Katwijk, met een voorspel in Terneuzen. Credentiebrieven. Waar het ook begonnen is, steeds weer hadden we hoop op meerdere vergaderingen en steeds weer liet de Here zien, dat we het daar niet van mogen verwachten. Hebben we er iets van geleerd? Hebben we misschien zelf die machtsinstellingen tot heersen gedwongen? Nee, 1969 is geen nieuwe situatie.

Mag ik twee voorbeelden uit de Schrift noemen, waaruit blijkt dat we als gelovigen hardnekkig zijn in het vasthouden van hetgeen dat fout wordt gebruikt.

Hiskia, een man naar Gods hart, heeft een grondige opruiming gehouden onder het volk Israël van alle hoogten en groene bomen.

Dit zal onder de rechtzinnige Israëlieten een grote verwarring hebben gesticht. Onder deze hoogten vielen nl. ook de hoogten waar Samuel had geofferd. Het altaar bij de Jordaan en het Overjordaanse Land. Misschien zelfs, maar ik weet niet of de macht van Hiskia zover ging, het altaar op de Karmel waar Elia van God het wonder verkreeg.

Ten laatste, als Hiskia merkt dat zelfs de koperen slang een afgod, een „sta in de weg“ geworden is, moet ook die weg. Moet u nagaan. De koperen slang, gemaakt met de handen van Mozes, door middel waarvan God het volk verlossing had geschonken, moet weg. „Het is maar koper“ zegt de bijbelschrijver. Wat was dat volk hardleers!

Uit het Nieuwe Testament blijkt, dat onze Here Jezus Christus veel moeite heeft gehad om zijn discipelen te leren, dat Zijn rijk niet in Jeruzalem was. Christus heeft zelfs om Mozes en Elia gebeden, dat die getuigen van het Oude Testament Hem, ten aanhore van drie discipelen zouden horen spreken over

Zijn uitgang naar Jeruzalem, om die discipelen maar te doen verstaan dat Zijn rijk anders was.

Met de Hemelvaart van onze Here Jezus Christus was er een discipel die zelfs toen nog vroeg: Wanneer komt Uw Koninkrijk? Dit werd gevraagd, nadat de Here Jezus ontzettend veel verteld had over Zijn komend Koninkrijk. Ze hadden er nog zo weinig van begrepen.

Wij zullen moeten begrijpen, dat Christus Zijn Kerk regeert door Zijn Woord en Geest. En in onderwerping daaraan zullen wij zeer actief moeten zijn met dat Woord. Met dit als basis komt de zekerheid terug en gaan we zien wat ieder persoonlijk en wat we als kerken moeten doen.

Toch weten velen met de Bijbel, het Woord van God, eigenlijk geen raad. Er zijn tegenwoordig veel gesprekken over het gezag van de Bijbel, de waarheid van de Bijbel en noem maar op. Dikwijls blijft de Bijbel daarbij een gesloten boek. Die Bijbel moet open. Het Woord van God moet ons levend maken. We begeren geen „kerkleiders“. We mochten onze hoop eens op hen vestigen en niet op Christus.

Strijdmethode

Het is niet vreemd als we in deze tijd van strijd, van vechten met broeders, bezien wat nu wel de goede strijdmethode is.

Wel, we mogen niet slaan; „zo wie u op de rechterwang slaat keer hem ook de linker toe“.

We mogen niet twisten: „Broeders twist niet onder elkander“.

We mogen niet aanklagen: „Broeders klaagt elkander niet aan, de rechter staat immers voor de deur“ (vgl. de Willibrordvertaling van Jacobus 5).

We mogen het niet trachten te winnen door meerderheid van stemmen: „Waar twee of drie in Mijn Naam bijeen zijn ben Ik in het midden“.

We moeten geduldig zijn, lankmoedig, barmhartig en noem al die gaven des Geestes maar op.

Er is eigenlijk maar één strijdmiddel, één wapen: vermaning - onderwijzing en dat dan zeer liefdevol. Weet u wat nu zo heel bijzonder is: dat de oud-vaders dat ook al wisten en dit punt zo belangrijk vonden, dat ze er een artikel over schreven in de Kerkenorde, nl. art. 53:

„Tot wering van valse leringen en dwalingen, die door kettische geschriften zeer toenemen, zullen de dienaars en de ouderlingen de middelen gebruiken van lering, van wederlegging, van waarschuwing en van vermaning, zoowel bij den dienst des Woords als bij de christelijke onderwijzing en bij het huisbezoek“.

Uiteraard is dit het begin, daarna pas komen, in de artikelen die handelen over de censuur, nog wel meer zaken ter sprake, maar juist dat begin is erg belangrijk. Namelijk voor ons om toe te passen.

Voor een vermaning is goed begrip van de tegenstander nodig, en een juiste visie op zijn gedachtengang. Echter niet alleen van de tegenstander, ook van ons zelf.

Daarover geeft de catechismus zulk Schriftuurlijk onderwijs, nl. als zij spreekt over oude en nieuwe mens. Als een mens, wij en zij, spreekt, dan spreekt de oude en nieuwe mens door elkaar heen, ja het buitelt over elkaar.

Nu is de strijd van vandaag maar niet een verschil in visie, maar gezien de tuchtoefeningen een zeer ernstige zaak. Deze ernstige zaak komt uit boze, vleselijke harten en die moeten we bestrijden. U zult moeten herkennen het

hart, dat onchristelijk is, d.w.z. dat tegen Christus ingaat.

We komen dan vanzelf van een groepsbenadering tot een individuele benadering en een individuele vermaning.

Bij de één is misschien heerszucht, bij de ander misschien een ruziezoekend hart. Zó zullen we de tegenstander moeten benaderen, vermanend, reddend, door het Woord.

Het avondmaal is het stuk van „onze verlossing“

Wat een vreemde zaak is toch dat avondmaal onder ons. Het is gebeurd, dat iemand op een zondagmorgen de kerkeraadskamer binnenkwam met een attestatie. Op die dag werd het avondmaal gehouden en deze broeder werd natuurlijk daarbij uitgenodigd. De uitnodiging werd niet aanvaard, want deze broeder „had de vorige week pas avondmaal gevierd“! Ik moest daarbij denken: Is het avondmaal een lepel genade, die we moeten slikken en dan kunnen we er weer enige maanden tegen?

Nemen we nu de catechismus dan vinden we daarin breedvoerig in de zondagen 23 en 24 uiteengezet hoe er van de mens niets overblijft.

De mens wordt gerechtvaardigd door het geloof. Het enige dat de mens moet doen is zijn oren open zetten om te luisteren en zelfs dat is nog door de Heilige Geest bewerkt.

Het is dan ook niet vreemd dat de laatste vraag van zondag 24 luidt: „Maar maakt deze leer geen goddeloze en zorgeloze mensen?“ En dan volgt dat prachtige en duidelijke antwoord, dat ik in hedendaags nederlands vertaal: „Geen sprake van; als je ziet dat de Here Jezus zoveel voor je doet is het onmogelijk dat je daar niet blij en dankbaar voor bent. Dus: oren open. Christus' Woord aannemen en we zijn gerechtvaardigd, we zijn verlost.“

En dan, in datzelfde gedeelte van die verlossing, volgen de zondagen over de sacramenten. Nadat ons dus is gezegd „oren open“ wordt nu gezegd: ogen open. Dan laat Ik, de Here, het jullie nog zien ook. Geen condities, alleen genade.

Ja, de oud-vaders wisten wat genade is. Ze wisten hoe goed de Here is. Leest u maar in het avondmaalsformulier: „Allen die alzo gezind zijn“, — en dan is er nog niets gezien door anderen — „allen die alzo gezind zijn wil God gewis in genade aannemen, en voor waardige (dus geen halve of twijfelgevallen maar echte) medegenoten van de tafel zijns Zoons Jezus Christus houden.“

Daarna volgt in het formulier een opsomming van hen, die de Christus verwerpen en die niet mogen komen, maar eerst hun oren openen moeten voor het Woord van God. Daarna direkt weer die mildheid voor zondige mensen, om ze toch niet af te schrikken: „Maar dit wordt ons, geliefde Broeders en Zusters, niet voorgehouden, om de verslagen harten der gelovigen kleinmoedig te maken enz.“

Wat een rijkdom, wat een genade.

Hoe komt het nu, dat juist rondom de sacramenten zoveel gestreden is en wordt?

De mens accepteert niet, dat hij geheel verdorven is en dat alles wat we aanraken verdorven wordt. We zouden God zo graag iets volmaakt willen laten zien, dat we zelf gecreëerd hebben: Onfeilbare geschriften of een volmaakte kerk, en dat is er niet, want we bederven alles.

We kunnen Christus niet naäpen in de volmaaktheid, want dan hadden we Hem niet meer nodig.

Psalm 42 vers 7 zegt het zo mooi — en die

De gemeenschap der heiligen

Deze uitdrukking is ontleend aan de Catechismus. En deze ontleende het weer aan de bekende Twaalf Artikelen. Die belijden immers: „Ik geloof één heilige, algemene, Christelijke Kerk, de gemeenschap der heiligen”. Dat is één artikel. Kerk en gemeenschap der heiligen zijn geen twee zelfstandigheden of hoe men dat noemen wil. Met beide uitdrukkingen wordt hetzelfde geheel bedoeld, het geheel van allen, die in de Here Jezus geloven.

Van die gemeenschap der heiligen zegt de Catechismus: „Ten eerste, dat de gelovigen allen en een iegelijk, als lidmaten aan de Here Christus en al zijn schatten en gaven gemeenschap hebben. Ten andere, dat elk zich moet schuldig weten, zijn gaven tot nut en ter zaligheid der andere lidmaten gewillig en met vreugde aan te wenden”.

Met de „heiligen” worden alle gelovigen bedoeld. Er had ook wel kunnen staan: de gemeenschap der gelovigen. Wie echt in de Here Jezus gelooft is heilig. Dat wil er bij de leden der kerk maar moeilijk in. Maar toch is het zo. Want zo spreekt de Schrift. Zo spreekt de Here. De roomse kerk heeft de naam „heiligen” gegeven aan zeer bijzondere gelovigen. Aan personen, die zeer apart leefden. Die zich op bijzondere wijze aan de dienst des Heren wijdden. Apostelen, martelaren, stichters van kloosterorden en mannen, die bijv. al hun goederen en heel hun leven aan de armen gaven, werden door de Paus tot heiligen verklaard. Die kregen om zo te zeggen een lintje, een ridderorde. Zo ontstond er in de roomse kerk een hele lijst van mensen, die heilig verklaard waren. Tegenwoordig worden er ook weer een heel stelletje van die lijst afgevoerd, als ik goed gelezen heb.

Maar dat roomse spraakgebruik is vreemd aan de Schrift. Paulus schrijft z'n brieven aan „de heiligen die te Rome zijn”, of die in Korinthe wonen. En daarmee spreekt hij allen aan, die bij de gemeente behoren. Alle gelovigen. Heilig heten zij en zijn ze, omdat ze door het geloof bij de heilige God behoren. En bij Zijn heilig kind Jezus. En omdat ze delen in de gaven van de Heilige Geest. Of de Bijbel nu spreekt van rechtvaardigen of van heiligen of van de kinderen Gods of van hen, die in Jezus Christus geloven, maakt geen verschil. Dat wij zo aarzelend staan tegenover dat woord heiligen voor alle gelovigen, komt waarschijnlijk, omdat het woord „gelovigen” wat al te gemakkelijk wordt gebruikt en zijn volle betekenis vaak in het spraakgebruik heeft verloren. Een gelovige is niet maar ieder, die nog bij een kerkelijk instituut behoort. Dat zegt in sommige landen vrijwel niets meer over het echte geloof. Men hangt er bij, men is nog met een dunne draad aan de christelijke traditie verbonden. Men komt nog in de kerk als een kindje gedoopt wordt; jongens en meisjes worden nog „aangenomen”; als men huwt vraagt men nog kerkelijke bevestiging; en bij een sterfgeval wordt de dominee nog in het sterfhuis genodigd. Dat men bij zulke toestanden aarzelt om het woord „heiligen” te bezigen is te verstaan. Maar men moest dan ook het woord „gelovigen” niet meer bezigen. Met waar geloof heeft dit alles weinig te maken. Maar wie door het geloof het leven en de zaligheid in Jezus Christus zoekt, is niet alleen gelovig maar ook heilig. Geheiligd door de Geest Gods. Geheiligd door het geloof in Christus. Hij is afgezonderd van de goddeloze wereld en toegewijd aan de dienst des Heren.

Terecht verklaart de Catechismus, dat de gemeenschap der heiligen allereerst daarin bestaat, dat ze als leden aan de Here Christus en al zijn schatten en gaven gemeenschap hebben. Johannes schrijft in z'n eerste brief: „Wat wij gezien en gehoord hebben verkon- digen wij ook u, opdat ook gij met ons ge-

meenschap zoudt hebben. En onze gemeenschap is met de Vader en met Zijn Zoon Jezus Christus”.

In het woord gemeenschap ligt uitgedrukt, dat velen één zaak gemeenschappelijk hebben. Men kan samen één doel hebben, of één belang of één liefhebberij. Dat éne bindt hen samen. Als het doel bereikt is of als het belang niet meer bestaat of de liefhebberij niet meer trekt valt de gemeenschap uit elkaar. Maar de gelovigen hebben niet slechts één doel, niet slechts één belang of één liefhebberij. Ze hebben één Here, één God en Vader, één Heilige Geest. Ze delen in de liefde van God en de genade van de Here Jezus Christus en in de gemeenschap van de Heilige Geest. En daar de drieënige God Zich heeft geopenbaard in onze Here, Jezus Christus, daarom zegt de Catechismus terecht, dat de gelovigen als leden van de Here Christus aan Hem en al zijn gaven en schatten gemeenschap hebben. Ze hebben deel aan de vergeving der zonden en het eeuwige leven. Anders gezegd, ze delen in de gerechtigheid en heiligheid en heerlijkheid van Jezus Christus. Nu ook nog in zijn lijden. En daarom eens ook in zijn heerschappij over alle schepselen.

Deze gemeenschap is even uitgestrekt als de Kerk. Het is duidelijk, dat ze niet beperkt is tot één kerkelijk instituut. Dit omvat immers niet alle gelovigen. Welke kerkelijke gemeenschap zou durven beweren, dat buiten haar geen heiligen zijn? Deze vraag stellen is haar beantwoorden.

De gemeenschap, bedoeld in antwoord 55 strekt zich uit over alle eeuwen en over heel de wereld, over allen, die het leven buiten zichzelf in Jezus Christus zoeken en vinden. Ze is even uitgebreid als de heerschappij van het Woord en de Geest van Jezus Christus.

—o—

Totnogtoe ging het over de verticale gemeenschap om zo te zeggen. We spreken immers over ons deelgenootschap aan de liefde van onze Vader in de hemelen, aan de genade van Jezus Christus, die aan Gods rechthand is en aan de Heilige Geest, die met de Vader en de Zoon één is.

Maar als die gemeenschap er is door het geloof, dan ontstaat er ook een horizontale éénheid. Namelijk van allen, die deelgenoten zijn van de weldaden van Christus. Als we God liefhebben dan kunnen we Zijn kinderen niet haten. Als we de genade van Jezus Christus ondervonden, dan kunnen we niet onbarmhartig zijn tegen hen, die leden van Christus zijn. Als we gemeenschap hebben met de Heilige Geest, dat is de Geest van Christus, dan kunnen we en dan willen we de band niet verbreken met hen, die door dezelfde Geest worden beheerst. Zo behoort het tenminste te zijn. Het is de wil van God niet, dat leden van Christus tegenover elkander staan.

In de Schrift wordt de gemeenschap der heiligen vergeleken met een lichaam. We lezen in Rom. 12:4: „Want gelijk wij in één lichaam vele leden hebben, en de leden niet alle dezelfde werkzaamheden hebben, zo zijn wij, hoewel velen, één lichaam in Christus, maar ieder afzonderlijk leden ten opzichte van elkander”.

Hetzelfde beeld gebruikt de apostel Paulus in I Korinthen 12:12: „Want gelijk het lichaam één is en vele leden heeft, en al de leden van het lichaam, hoe vele ook, één

lichaam vormen, zo ook Christus; want door één Geest zijn wij allen tot één lichaam gedoopt, hetzij Joden, hetzij Grieken, hetzij slaven, hetzij vrijen, en allen zijn wij met één Geest gedrenkt”.

We zijn zo gewend geraakt aan de vele kerk-instituten die er zijn, dat wij het erge daarvan nauwelijks nog beseffen. We hebben ons erbij neergelegd denk ik. Dat is nu eenmaal niet anders. En het zal ook wel nooit anders worden, denken we er bij. En de vraag komt nauwelijks nog op, wat God ervan denkt. En wat Hij wil. Maar als we daar eens bij stilstaan, dan krijgen we het benauwd. Want dan zien we, dat het lichaam van Christus gescheurd is! Er zijn wel broeders, die beweren dat dit onmogelijk is, maar ik begrijp zulk spreken niet. Ik kan het alleen verstaan, wanneer men het lichaam van Christus vereenzelvigd met z'n eigen instituut. Of nog erger: met z'n eigen partij of club. Wie dat durft moet wel niet bang zijn. Ik kan mij zulk een „durf” niet voorstellen. De verschrikkelijke werkelijkheid is, dat de gemeenschap der heiligen verbroken is. Dat heiligen tegenover heiligen staan. Dat men broeders en zusters van de tafel der gemeenschap, het Heilig Avondmaal, weert, die hetzelfde geloof hebben als zij die hen weren. Verbijstering overvalt me als ik aan deze dingen denk. En ik zou allen, die nogal gemakkelijk dienaren des Woords schorsen en broeders en zusters uit de gemeenschap weren, willen voorhouden het woord van de apostel Paulus uit Fil. 2: „Indien er dan enig beroep (op u gedaan mag worden) in Christus, indien er enige bemoediging is der liefde, indien er enige gemeenschap is des Geestes, indien er enige ontferming en barmhartigheid is, maakt dan mijn blijdschap volkomen door eensgezind te zijn, één in liefdebetoon, één van ziel, één in sterven, zonder zelfzucht of ijdel eerbejag; doch in ootmoedigheid achte de een de ander uitnemender dan zichzelf; en ieder lette niet slechts op zijn eigen belang, maar ieder lette ook op dat van anderen. Laat die gezindheid bij u zijn, welke ook in Christus Jezus was...”

—o—

Boven schreef ik, dat de gemeenschap der heiligen zich uitstrekt over alle eeuwen en over heel de wereld. Dat is inderdaad waar. Maar we zullen de gemeenschap in de eerste plaats niet zoeken in de verte, maar vlak bij huis. Als we een broeder of zuster ontmoeten uit het verre Oosten of uit het verre Westen, die van dezelfde genade leeft als wij en het leven zoekt in dezelfde Heiland als wij, dan hebben we met hem of haar direct contact en beseffen we de gemeenschap der heiligen. Een kerkelijke gemeenschap kan ook contact of correspondentie hebben met een kerk in een ver land. Maar zulk contact is maar zeer betrekkelijk. En het wordt een kwalijke zaak, wanneer men op een conferentie van Bijbelgetrouwe christenen ergens ter wereld roemt in de gemeenschap der heiligen. Terwijl men die gemeenschap weigert of verbreekt met broeders en zusters vlak bij huis. Het is een vreemde zaak, wanneer een kerk het wel kan vinden met een andere kerk in Oost of West met een Belijdenis, die van de onze wel enigszins afwijkt. Terwijl men in de naaste omgeving niet de minste afwijking of vermeende afwijking duldt. Dat lijkt op een meten met twee maten, wat voor de HERE een gruwel is.

Laten we ons goed inprenten, dat de gemeenschap der heiligen een gemeenschap is van leden van Christus. Van hen, die door het geloof deel hebben aan de schatten en gaven van Christus. Naar II Korinthen 6 kan gerechtigheid niet samen gaan met weteloosheid, licht niet met duisternis, Christus niet met Belial, een gelovige niet met een ongelovige, de tempel Gods niet met de afgoden. Maar bij de scheuringen die ik beleefd heb ging het geen enkele maal om deze tegenstellingen. En daarom hadden ze niet getrokken mogen worden. Kettters moeten geweerd worden. Wolven in schaapskleren moeten aangewezen worden. Wat mij betreft, ik durf aan geen van de geschorsten of uitgestoten deze naam geven. Als ik meeschors- te of mee uitstootte zou ik niet weten wat ik in de dag der dagen zou moeten antwoorden aan de Rechter van hemel en aarde. En voor Hem zullen we allen moeten verschijnen. Denken we daar soms te weinig aan?

H. J. JAGER

Terug in Twente . . . . .

Enschede, 3 juni 1969

Beste lezers,

Dit is alweer de laatste reisbrief. Uit het opschrift kunt u zien dat hij thuis geschreven is. We zijn veilig en wel op onze Enschedese basis teruggekeerd en zijn daar dankbaar voor. Overigens: de terugreis was nog bijzonder interessant en ik wil daar nog iets van vertellen. De laatste middag, dat we in het heilige land waren, maandag 19 mei, doorkruisten we het gebied van de Karmel. Ik meen, dat ik in een vorige brief daar reeds iets over schreef. De Karmel is een bijzonder fraai berggebied. Er zijn bossen die in Palestina vrij zeldzaam zijn, er zijn uitzichten over de vlakten van Jizreël en Zebulon en af en toe machtige panorama's naar de Middellandse Zee. Aan de voet van de Karmel en ook wel tegen zijn hellingen ligt Israël's grootste havenstad Haifa. Toen wij die maandagavond uit de haven van Haifa wegvoeren — opnieuw op de Moledeth — was het een prachtig gezicht de lichten van deze stad te zien pincelen tot hoog tegen de hellingen van de Karmel. Israël is een half-tropisch land. Dat besef je zo'n avond ook weer als je, staande op het dek, nog urenlang in een heerlijke temperatuur de kust ziet wegwijken. Je ziet de lichten van Akko, van andere vestigingen op de Galilese bergen en je peinst wat na over je vele indrukken en ervaringen in dit land. Een mens is niet onbepaald vatbaar voor indrukken. Ergens ben je net een vat: op een gegeven moment is het vol en wil er geen druppel meer in. Een veertiendaags verblijf in Israël, waarin op intensieve wijze het land wordt bezichtigd, is veel. Je bent dan verzadigd van alles wat je gezien en beleefd hebt. Zou je er langer zijn, dan moest je eerst eens een paar dagen uitrusten. Nu, wij deden dat op de boot. Dat is het heerlijke van een bootreis: je plonst niet weer dadelijk in je dagelijkse werk zoals wanneer je met het vliegtuig gaat.

Van Haifa voeren wij naar Cyprus, waar we de volgende morgen voor Famagusta aan land gingen. We maakten een excursie naar de oude Turkse stad en bekeken de grote nooit afgebouwde kruisvaarderskathedraal, die door de Turken is omgezet in een moskee. Het verging deze prachtige kathedraal zoals zovele rooms-katholieke kerken in de tijd van de Reformatie. De beelden en het altaar werden weggehaald; de muurschilderingen werden wit overpleisterd. Je zou deze moskee dadelijk voor een protestantse eredienst kunnen gebruiken. Van buiten gezien is deze kathedraal echter nog een zeer imposant bouwwerk, getuigend van de kracht van de kruisvaarders. Het is met die kruisvaarders een wonderlijke geschiedenis geweest. Wie een bezoek aan Palestina brengt, komt hen overal tegen in bouwwerken en ruïnes. Ze hebben twee honderd jaar lang het heilige land bezet gehou-

den van 1099 tot 1290. Akko was hun laatste bouwwerk. Daarna weken ze uit naar Cyprus, vervolgens naar Rhodos en toen naar Malta. Het laatste eiland is nooit in handen van de Turken gevallen. In een boeiend boek over het Joods-Arabisch vraagstuk, dat ik in Jeruzalem kocht, „Peace in the Middle-East without Zionism” van de hand van Uri Avnery, een lid van de Israëliische Knesseth (parlement), las ik een treffende vergelijking tussen de tijd van de kruisvaarders en Israël. Avnery, hoewel lid van het joodse parlement en met hart en ziel Israëliër, staat kritisch tegenover het Zionisme. Zijn boek is bijzonder instructief voor wie iets van de vraagstukken waarvoor Israël's en Arabieren staan, wil begrijpen. Hij houdt Israël de spiegel van de kruisvaarders voor. Zij hebben acht generaties het vol gehouden in het heilige land. Op de duur konden zij niet op tegen de Arabische volkeren om hen heen. Ze bleven een vreemd ele-

LAATSTE REISBRIEF

ment in het middenoosten. Dat risico loopt Israël óók. Intussen: de kruisvaarders hebben in die twee eeuwen veel tot stand gebracht. De oude stad van Jeruzalem is voor een groot deel ook het werk van de kruisvaarders. Als je vanuit Nederland de geschiedenis bekijkt, blijven die kruistochten een vreemd en ver avontuur. Van Nederland uit gezien is het Middellandse-Zee-gebied veel minder een eenheid dan inderdaad het geval is. Als je het per schip doorkruist, besef je dat het vanuit de Italiaanse havens echt niet zo ver was naar het heilige land en dat de kruisvaarders eigenlijk een stukje Westeuropese beschaving hadden geplant in het oostelijk bekken. Daar legt zo'n groots bouwwerk op Cyprus getuigenis van af, dat doet Rhodos, onze volgende halte ook. We voeren nl. woensdagmorgen langs de kust van Klein-Azië met zijn besneeuwde Armeense bergen en ankerden toen voor Rhodos, een wondermooi Grieks eiland vlak voor de Aziatische kust.

Rhodos wordt genoemd in Handelingen 21.1. Paulus koerste op zijn derde zendingsreis op weg naar Jeruzalem aan op Rhodos staat daar. Er wordt niet nadrukkelijk gezegd, dat hij er aan land ging. Het is ook niet uitgesloten. Men wijst er — vlak bij Lindos — een haventje aan waar hij voet aan land gezet zou hebben en zulke tradities zijn vaak van zeer oude datum. Vlak bij Rhodos ligt Pathmos waar Johannes de Openbaring ontving. We zagen het in de verte liggen. Rhodos is voor westerse ogen een heerlijk eiland. We maakten een excursie naar Lindos, de oude havenstad uit de grieks-klassieke tijd. Hier stond de Colossus, een van de zeven

wereldwonderen, het grootste beeld dat de oudheid heeft geproduceerd. Op het eiland prijken overal aanplakbiljetten ter ere van de regering der kolonels. Politiek kom je overal tegen. De kruisvaarders hebben ook Rhodos enkele eeuwen lang versterkt tegen de Turken. Toch moesten ze in de zestiende eeuw het veld ruimen. Ze lieten er vele interessante monumenten achter. De bevolking werd niet meer mohammedaans. De Grieken hebben het christendom taai vastgehouden in de eeuwen van de Turkse overheersing. Dat taai vasthouden betekende tegelijk een verregaande verstarring van de oosters-orthodoxe kerk. Wat weten wij, westerlingen, trouwens weinig van wat er in deze toch miljoenen christenen omvattende oosterse kerken omgaat.

De Moledeth koerste van Rhodos naar het Noorden en kwam donderdag 22 mei voor anker bij Kusadaki, een kleine Turkse havenplaats op de Kleinaziatische kust, dicht bij de ruïnes van Efeze. We zetten dus voet aan land in Turkije en tegelijk in Klein-Azië. Wat hebben de eeuwen een verandering in de bewoning van deze landen gebracht. Daar moet in de Turkse heerschappij over deze volken iets destructiefs hebben gezeten. In de Romeinse en Byzantijnse tijd hoorde Klein-Azië tot de vruchtbaarste en dichtstbevolkte gebieden van het Oosten. Onder de Turken is

er het derde oecumenische concilie gehouden, waar Nestorius werd veroordeeld. Nu ligt er een klein Turks plaatsje Ajasoluk dat niets om het lijf heeft. Maar wat heel veel om het lijf heeft zijn de opgravingen, die er zijn verricht. Slechts 15% van de stad is nog maar aan het licht gebracht en dat is reeds voldoende om er uren te dwalen. Opgravingen zijn in het algemeen voor de leek weinig interessant. Er zijn maar enkele uitzonderingen. Pompeji is daar één van, Efeze stellig ook. Zelfs wie maar weinig weet van griekse oudheden kan daar een indruk krijgen van de grootheid en de omvang van deze beschaving. Hele Boulevards zijn uitgegraven en geven een indruk van de zwier van deze stad. Een theater met duizenden zitplaatsen is aan het licht gebracht. Fraaie tempelresten en friezen met godenafbeeldingen sieren de oude ruïnes. Paulus heeft met het evangelie in een wereldstad gearbeid en er de strijd aangeboden met een polytheïstische religiositeit, die ons nog onder de indruk van haar produkten brengt. En toch: ook over dit alles is het stof der eeuwen gegaan. Van de gemeente te Efeze, waaraan Christus zijn brief schreef met zijn indringende appèl: Ik heb tegen u, dat gij uw eerste liefde verzaakt hebt. Op 2:4 is niets meer over. Inderdaad: de kandelaar is van zijn plaats genomen vs. 5. Hele culturen zijn in de loop van de eeuwen weggevaagd. Daar kom je sterk van onder de indruk in zo'n dodenstad.

Na Kusadaki (Efeze) ging het huiswaarts. We voeren nu regelrecht naar Genua en maakten tussenlandingen meer. Interessant was opnieuw de straat van Messina waar we nu bij vol daglicht doorvoeren. Aardrijkskundig is dat een belevens evenals het passeren van de Stromboli. Het schip nam voor deze vulkaan de tijd en koerste er helemaal om heen. De Stromboli is een berg die zo uit de zee oprijst. Hij is op vele plaatsen begroeid. Er is zelfs een klein stadje aan de voet van de berg met een haventje. Ik zou er echter niet graag wonen. Want toen wij de berg passeerden, stegen er zware rookpluimen uit zijn bovenste hellingen op. Er schijnt steeds vulkanische activiteit te zijn. Iemand die goed thuis was in de klassieke mythologie merkte gekskanderend op: Vulcanus stookt zijn smidse eens goed op ter ere van ons voorbijvaren! Je kunt, als je zo'n vulkaan ziet werken, goed begrijpen hoe de oude Grieken en Romeinen aan hun mythologische beelden kwamen. Heel het Middellandse Zeegebied is daar vol van.

De Moledeth was op de terugreis niet zo vol als op de heenreis. Er waren dit keer uiteraard geen immigranten: alleen toeristen die teruggingen. We maakten nog het Israëlitische oogstfeest mee (ons Pinksterfeest.). Ter ere daarvan liet de kapitein alle reizigers bij de maaltijd een goed glas Karmelwijn schenken! Natuurlijk zong bij die gelegenheid de joodse scheepsvoorganger weer een hebreuws gebed. Daarna ging hij met een glas wijn bij enkele joodse reizigers rond, liet hen uit dat glas drinken en zette hen daarbij een kalotje op het hoofd. Een jood verricht geen enkele heilige handeling met onbedekt hoofd.

Zondag 25 mei was de laatste dag op de Moledeth. Ik had al enkele malen op het scheepskendmakingsbord gezien, dat in

de Cinema van het schip „Holy Mess” werd gehouden. Dat gaf mij vrijmoedigheid mij tot één van de officieren van het schip te wenden met het verzoek op zondagmorgen een protestantse dienst te mogen houden en dat op het bord bekend te maken. Dit verzoek werd zeer welwillend ingewilligd en zodoende liet ik aankondigen, dat er op zondagmorgen half elf een „Dutch evangelical service conducted by the rev. R. H. Bremmer” zou zijn. Toen ik tegen de aangekondigde tijd in de Cinema arriveerde, zette de steward een koffer voor mij neer op een tafeltje. Ik maakte die koffer open, ze bleek de ingrediënten voor de mis te bevatten. Er zat een vriendelijk verzoek tegen het deksel van de koffer geplakt aan iedere „père” (vader!) die de koffer zou gebruiken,

hem weer netjes in te ruimen. Ik nam er het mooie witte tafelkleed uit, legde dat over de tafel, nam de „alben” (fraaie rode sjerpen met het kruisteken, die de priesters tijdens de mis over de schouder leggen), en legde ze over het kleed. Zo hadden we opeens een kerkinterieur en vervolgens heb ik voor ongeveer ruim twintig belangstellenden gesproken over Handelingen 2 en het Pinksterfeest. En dát op een joods schip. Het deed mij goed, dat ik Rudolf van Reest en zijn reisgenoten onder mijn gehoor had. We maakten de heen- en terugreis samen en uiteraard was er op het schip nogal eens gelegenheid een babbeltje over van alles en nog wat met elkaar te maken.

Van Genua ging de terugreis per trein naar Arnhem. Eenmaal op het vasteland van Europa

voelden we voor het eerst sinds vier weken ook weer regendruppels. Wat hadden we al die tijd van de zon genoten. In Arnhem haalden onze kinderen ons af op het perron. Weerzien is een heugelijke zaak, vooral als je vier weken lang totaal onkundig bent geweest van wat er zo al in het vaderland voorviel. Dan is er veel te vragen en te vertellen. En zo kwamen we maandagmiddag 26 mei behouden op onze basis Staringstraat 10 in Enschede terug. We voelden ons verrijkt door alles wat we gehoord en gezien hadden. Een reis naar Jeruzalem verlevendigt in de grond van de zaak heel veel van je meest innerlijke leven. Het is zelfs in deze tijd een gebeurtenis. Er zou nog veel te zeggen zijn over de verhouding Israël-Arabieren. Daar zal nog veel in moeten ver-

anderen. Dat is zelfs de conclusie na een zo kort en ergens natuurlijk oppervlakkig bezoek aan het land. Men zal alles, wat met het conflict samenhangt, niet eenzijdig van één kant moeten bekijken. Misschien is er nog wel eens gelegenheid daarover te schrijven. Er liggen voor Nederland in Israël op allerlei gebied mogelijkheden. Dat ze gebruikt worden ook bleek ons uit het feit, dat we in ons Arabisch hotel in Jeruzalem sliepen onder „Meisterdecke” met daarbij de mededeling „Made in Enschede, Holland”. Zo zie je het vaderland overal. Ik stop. Hartelijk dank voor uw aandacht voor mijn verhalen en mede namens mijn vrouw, voor het laatst: hartelijk gegroet, thans weer uit Enschede,

R. H. Bremmer

Een korte groet en nog iets

Het is al enige tijd geleden, dat er iets van mijn hand in dit blad verscheen. Dat is niet zo belangrijk. Misschien heeft deze of gene mij gemist. Het zij zo. Niemand is onmisbaar.

Thans een levensteken.

Een korte groet.

En nog iets.

Bij de Bijbellezing werd ik getroffen door een woord dat mij maar niet loslaten wil. Het is uit de Slotacte van het boek en de geschiedenis van Job. Ik bedoel: 42 vs. 10. „En de Here wendde de gevangenis van Job, toen hij voor zijn vrienden gebeden had.”

Die „vrienden” waren niet zulke lekkere jongens geweest in Job's lijdensgeschiedenis. Ze hadden deze man („oprecht, vroom, Godvrezende en wijkende van het kwaad”, aldus zijn niet door een kerkeraad maar door God afgegeven attestatie) — Zij hadden, gelijk prof. C. van Gelderen het in zijn mooie boekje over Job ergens uitdrukt, Job benauwd met zeer remonstrantse zedepreken over uitnemende teksten.

Maar Job ging, ondanks zijn goede attestatie, ook niet vrij uit. Hij zat in „de gevangenis”, was door God zelf gegijzeld óók om zijn zonde. Hij had tenslotte, door de vrienden dol geworden, een grote mond opgezet tegen de Here. En daarvoor had God hem in de gijzeling gezet.

Dan komt de slotacte.

De Here veroordeelt de vrienden.

Zonder meer: Gij hebt niet recht van mij gesproken gelijk mijn knecht Job.

Ze moeten ook met een volkomen offer schuld belijden en om vergeving vragen.

En dan moet Job voor hen bidden.

En pas wanneer Job voor zijn „vrienden” gebeden heeft wordt hij uit de gijzeling ontslagen en komt er een keer in zijn lot.

Mij kwelt nu één vraag.

Wij zitten met z'n allen 'in de gijzeling'. Niet pas nú, maar straks al meer dan een kwart eeuw. Vrienden (en dat neem ik volkomen ernstig: vrienden!) hebben ons kwaad gedaan. Ten onrechte beschuldigd. Wat zijn we, als eens Job, opgekomen voor onze 'zaaksgerechtigheid'! We hebben onze vrienden, orthodoxe vrienden!, „van antwoord gediend”. Doch nu kwelt me één vraag. Bij alle verschil van lijden en omstandigheden: Wáár was voor en na 1944 ons gebéd voor „de vrienden”. Of was het er misschien helemaal niet? Is het dat, dat de nood over ons niet wijkt?

Het is maar een vraag.

Ik zit ermee.

U ook?

Met deze vraag breng ik aan onze lezers mijn zeer hartelijke groet. Ook met het gebed: „Wend onze gevangenis”, „ontsla ons uit de gijzeling”, „zet ons allen in de vrijheid van Christus”.

Met àl uw volk!

G. VISEE

TE BERDE

De promotie van drs. G. Puchinger op 27 juni a.s. aan de Vrije Universiteit is een gebeurtenis.

Ik schreef bijna: een happening.

De titel van zijn dissertatie, die uiteraard in deze kolom niet besproken kan worden is

„Colijn en het einde van de coalitie” en beschrijft de kabinetsformaties van 1918-1924. Het boek vraagt om een vervolg, dat ook wel aangekondigd wordt, omdat de rol van Colijn in de jaren na 1924 tot 1940 ook een grote is geweest.

De radiospreker voor de Vara, die laatst constateerde dat het gereformeerde volksdeel maar het zwijgen eraan toe doet, nu het dit jaar 100 jaar geleden is dat Colijn werd geboren, wordt door dit boek en déze promotie aan déze Universiteit wel weersproken.

Bij lezing van het boek wordt het wel duidelijk dat een definitief oordeel over de plaats en het werk van Colijn nog niet gegeven kan worden, omdat alle bronnen nog niet open zijn of nog niet gepubliceerd zijn. Als het overigens in het algemeen mogelijk is over iemand, die een grote rol gespeeld heeft, een definitief oordeel te geven. Het verschil tussen dit boek van Puchinger en zijn andere is wel dat in zijn vroegere publikaties, of het nu ging over Groen van Prinsterer, Schilder of Newman, men vaak meer te weten kwam over de schrijver dan over hen, die beschreven werden. De geëngageerdheid sprak er altijd uit. Dat is in dit boek minder het geval. Het zou interessant zijn, en het wordt ook wel tijd, om de publikaties van Puchinger, vanaf zijn studententijd tot nu toe, eens kritisch-sympathetisch te bekijken. Dat zou dan wel een studie dienen te worden over „Puchinger, de nieuwe lijn en wat daarop gevolgd is”. De tijd van het S.S.R.-lied „Holwerda en Severijn, kunnen ons gestolen zijn, geef ons maar de nieuwe lijn van G.P.” behoort wel tot het verleden.

Of dat terecht is of ten onrechte dát zal nog eens grondig moeten bekeken worden. De schrijver van dit „Te Berde” die een en ander van vrij dichtbij meegemaakt heeft, als medewerker van „Polemios”, het blad van Puchinger, heeft intussen daarover wel zijn vaste gedachten.

Deze: er is bepaald een achteruit-gaande lijn te ontdekken in de ontwikkeling van G.P.

De idealen van de nieuwe lijn waren goede.

Waarom ze opgegeven zijn, is nog steeds

niet duidelijk.

Overigens: het is een indrukwekkend boek van 600 pagina's. Wel geschreven op de wijze van het interview. Zij het dan nu in hoofdzaak interviews uit dagboeken e.d. Een gelukwens is op zijn plaats. Men kan over de werkkraft die achter zulk een boek zit, trouwens in het algemeen over de werkkraft van Puchinger niet makkelijk te groot denken.

Drs. Puchinger is voor alles een idealist en een romanticus. Dit wil aan de ene kant een nuchtere constatering zijn, aan de andere is het bepaald bedoeld als compliment. En als het gepaard gaat, zoals in dit geval, met een grote kennis van zaken en met belangstelling, is het resultaat bepaald aangenaam, zelfs als men met de conclusies niet altijd instemt.

Nuchterheid blijkt b.v. wel uit stelling 17 „Gegeven de kerkelijke gebeurtenissen in en na 1926 en 1944 is en bezinning op de praxis van ambt en tucht vanuit het Evangelie binnen de Gereformeerde Kerken nog steeds actueel en noodzakelijk”.

De romanticus heeft de neiging de zaken te groeperen, zoals hij ze graag ziet. Dat is merkbaar in stelling 13 „De reformatische kerken van het Continent dienen zich meer rekenschap te geven van de structuur en spiritualiteit van de Anglicaanse Kerk, omdat ook deze terecht pretendeert een reformatische kerk te zijn. Een interpretatie uitsluitend vanuit het rooms-katholicisme is daarbij onjuist”. In het algemeen de stelling toegevend kan men stellen, dat deze stelling tot ook weer blijkt geeft van een te optimistische kijk op de kerkelijke situatie in Engeland. Stelling 27 „K.J. Popma's roman „De zonde van Jan der Kindere” is een der beste christelijke romans van na de tweede wereldoorlog” is wel aangenaam om te lezen voor K. J. Popma, maar verder zal noch Prof. Popma en zullen noch veel andere mensen deze stelling onderschrijven. Het is een boek nauwelijks om door te komen, als je het wilt lezen. De wens bij promoties gebruikelijk dat deze studie een begin moge zijn van verder wetenschappelijk werk, moge door een medewerker van Polemios hier ook geuit worden. Maar dan graag zoals de „oude” Puchinger het deed.

AMELINK

Boekbespreking

Dr. A. Dekker/Drs. G. Puchinger, *De Oude Barth* zoals wij hem hoorden in colleges en gesprekken. Uitg. J. H. Kok N.V. Kampen 1969. Prijs f 9,75.

Dit boek van 162 blz. is van twee niet-theologen over een zeer oude en zeer grote theoloog vóór theologen. Het is geen boek voor iedereen. Wel lees ik op blz. 10, dat het een feit is „dat iedereen tot een althans voorlopig afsluitend oordeel zal willen komen”, namelijk over Barth; maar dat „iedereen” moet wel beperkt worden tot de deskundigen. Tientallen namen komen in dit boek voor van filosofen en theologen, die voor een gewoon christenmens niets zeggen. Een blik in de inhoudsopgave zegt al genoeg. Daar worden o.a. de volgende onderwerpen genoemd: Gesprek over Rome-Reformatie; Op Calvijn-college; College over Rome en Vaticanum II; Colleges over Schleiermacher (I); Colleges over Schleiermacher (II). Voor niet-theologen vind ik alleen het artikel van Dr. A. Dekker geschikt, dat getiteld is: Herinneringen aan de oude Barth. Aan het einde van deze bespreking zal ik daaruit enige gedeelten aanhalen.

De schrijvers bundelen, zoals ik in het Voorwoord lees „hun reeds eerder gepubliceerde artikelen die voor een deel bewerkt en uitgebreid zijn”. Er staan veel interessante dingen in. Maar ik vraag mij af of alles wat een groot man heeft gezegd, in boeken moet worden bewaard. „Van boeken komen boeken”. Van Luther heeft men ook vrijwel alles opgetekend, wat men van hem hoorde. Ook zijn tafelgesprekken, die wel onder het gebruik van een goed glad bier zijn gehouden. Daar is ook wel wat bij, dat men beter had kunnen vergeten. Zou dit ook niet van Barth gelden? Zo langzamerhand is er een mensenleven voor nodig om alles, wat Barth zelf geschreven heeft en wat men over hem geschreven heeft, alleen maar te lezen. M.i. deed men beter met alleen het voornaamste te boek te stellen, datgene waarop het aankomt. Dat men in een artikel een college letterlijk weergeeft is te billijken. Maar in een boek zou men zich moeten beperken tot de hoofdzaak. Althans naar mijn gevoel. Stellig is Barth een reus onder de theologen van alle tijden. We kunnen met recht spreken van „Carolus magnus”, Karel de geweldige. Maar daarom zijn niet alle woorden van hem even belangrijk.

Dat neemt niet weg, dat ik dit een interessant boek vind. En dat we niet alleen de theoloog, maar ook de mens Karl Barth op z'n oude dag leren kennen. Milder dan in z'n jonge jaren. Vol van humor. Ofschoon ik blij was ook ergens (niet in dit boek) te lezen, dat hij soms nogal gedeprimeerd was en liever geen mens wilde zien. Het zou wel vreemd zijn als Barth in dit opzicht anders zou zijn dan wij, gewone mensenkinderen.

Van Barth heb ik maar weinig gelezen. Dat zal wel niet zo best zijn, maar het is waar. Zijn verklaring van de brief aan de Romeinen heb ik vanzelf wel gelezen en herlezen. Maar ik was het wel eens met m'n leermeester prof. dr. F. W. Grosheide, die eens opmerkte: „Hoe Barth dat in de tekst kan vinden is mij een raadsel”. Wat hij in de tekst vond, kon ik er met de beste wil van de wereld vaak niet in vinden. Eén ding moet mij nog wel van het hart, nu we toch met hem bezig zijn. „Wij Gereformeerden” hadden naar de grote man moeten luisteren, toen hij fel te keer ging tegen christelijke hoogmoed en overmoed. Wij waren van die zonde lang niet vrij. Waarschijnlijk hebben onze vroegere voormannen daarom juist zo fel van zich afgebeten, omdat Barth met z'n pijlen precies raak had geschoten. Laten we hopen, dat „Wij Gereformeerden” de waarschuwing van de grote Karel ná zijn dood ter harte nemen.

Tenslotte dan enkele aanhalingen uit het slotartikel van dit boek: Herinneringen aan de oude Barth. Ze zijn te vinden op de blz. 136-138.

Dr. Dekker vroeg: „Hoe beoordeelt u de situatie in het Midden-Oosten en in hoeverre heeft de ontwikkeling daar eschatologische betekenis?” (Eschatologisch betekent: wat betreft het einde der dagen. H. J. J.)

Het antwoord luidde: „A-ha! A-ha! Ik wil alleen iets zeggen over de eschatologische betekenis van de ontwikkelingen daar. Wat is daar gebeurd? Iets merkwaardigs. Een herhaling van wat ons in de Bijbel ver-

teld wordt van de intocht van het volk Israël. Nu is er iets dergelijks opnieuw gebeurd. Dit volk, de joden, nakomelingen van hen, die door de Schelfzee trokken en die door de woestijn naar Kanaän gekomen zijn na een tijd van vervolgingen in de wereld, waarachtig, ze worden nu bijeengebracht op dezelfde plaatsen. Is het u ook niet opgevallen dat plotseling in de krant de naam Bethlehem opduikt en de naam Jeruzalem en de naam Jericho en wat al niet meer? De namen uit de Bijbel, ze zijn er weer en zo gebeurt hetzelfde. De joden, ze noemen zich nu Israëli, daar zijn ze weer, niet waar?

Dat is in ieder geval een herinnering aan het feit dat God zijn belofte houdt. God heeft zijn volk Israël blijkbaar niet onder laten gaan en zo heeft alles wat tot het volk Israël gezegd is in het Oude Testament aan beloften van de barmhartigheid en trouw van God stand gehouden. De hele wereld is tegen hen opgestaan. Wat is er niet allemaal in Duitsland gebeurd! Maar daar zijn ze weer. Weer de Israëlieten, weer de joden. Daar is niets tegen te doen. Zij zijn en blijven, ook wanneer ze niet geloven — er zijn in het Oude Testament immers ook een massa ongelovigen — het door God uitverkoren volk. En zie, nu kunnen wij het in de krant lezen: God houdt zijn belofte. God helpt dit volk. En zo kunt u het voortzetten. Wij allen zijn immers niet anders dan een uitgebreid Israël.

Onze Heer Jezus Christus was een Israëliet. En zo bestaat er nu een gemeente, een kerk in de wereld daarbuiten, maar dat is alleen maar een uitgebreid Israël dat al deze beloften op zichzelf mag betrekken. En wanneer het dat doet, dan zullen die beloften ook voor hen gelden en worden ze vervuld.

Dan mogen ook wij het oog op onze toekomst richten op aarde en dan op de grote toekomst, de wedergeboorte, de vernieuwing van het al. Dezelfde God, die te allen tijde zijn volk heeft bijgestaan en die kennelijk, zoals het in de kranten staat, het ook nu bijstaat, Hij zal ook ons terzijde staan. Wij mogen ook door die woestijn naar Kanaän komen.

Men kan niet aan de overwinning van Israël daarbeneden in het Nabije Oosten geloven. Men kan alleen aan God geloven. Maar God heeft ons daar een teken gegeven en wel een eschatologisch teken. Ja, een teken dat naar de toekomst wijst.

Men hoeft het niet met elk woord eens te zijn om toch te erkennen, dat hier uit het geloof gesproken wordt. Over het algemeen zijn we alleen maar bang voor Barth gemaakt. Maar er is ook wel van hem te leren.

Dan heeft dr. Dekker ook de vraag gesteld: „In hoeverre tast de leer van zekere zogenaamde moderne theologen de hoofdinhoud van het bijbels geloof aan en welke houding moeten we aannemen tegenover de leer van Bultmann?”

Het antwoord van Barth is: „... Ja, ja. Aantasten van de inhoud van het bijbels geloof. Ach wat!

Bultmann, noch ik, noch iemand van u kan de hoofdinhoud van het bijbels geloof aantasten. Dat gaat helemaal niet. Iemand kan de zaken verkeerd voordragen en ik geloof dat Bultmann een minder goede invloed heeft. Maar ik zie het niet graag wanneer er onder de christenen zo'n angstige stemming heerst. Men moet geen angst hebben. Wanneer men van zijn eigen zaken zeker is, dan kan men er ook wel eens naar luisteren en neem dan maar eens een boek van Bultmann en lees dat dan maar. Geen angst hebben!

Het bevalt me daarom bijvoorbeeld niet zo geweldig dat ze in Duitsland een zogenaamde Belijdenisbeweging hebben opgericht, die met massa-meetings en trompetterkorpsen tegen „der Bultmann” optrekt. Dat is alles niet de fijne, stille weg van de Geest. De Heilige Geest werkt niet in massaverzamelingen, maar gaat een stille, bescheiden weg. En wie iets van die weg weet, laat zich niet zo gauw op de kast jagen doordat moderne theologen dit of dat verbreiden.

Wat is er in tweeduizend jaar kerkgeschiedenis al aan domme dingen gezegd en het bleek altijd weer dat de Bijbel alles overleefd heeft en het levende Woord bleek te zijn. Dan verdwenen na een tijdje de dwalingen weer net zoals ze gekomen waren. Het was niet zo verschrikkelijk. Ja, waarom eigenlijk?

Omdat de inhoud van de Bijbel Jezus Christus is, en die is opgestaan en kan niet meer dood gemaakt worden. En tegen de Heilige Geest is ook geen on-

kruid gewassen! Daarop moeten we ons vertrouwen stellen. Die zorgde er nog altijd voor dat de kerk midden in het dorp bleef, dat de waarheid waarheid blijft, wát de mensen ook zeggen.

... Wij moeten niet voor de lieve God zorgen. Hij zorgt voor ons. Daar moet men zich op instellen en daarnaar rustig leven. Hij zorgt voor ons en voor de gemeente en Hij zorgt er ook voor, dat de waarheid niet onder de tafel valt”.

Ik denk anders over de Belijdenisbeweging dan Barth, maar we moesten niet zo gauw in paniek raken. Wat meer geloof in God zou wel gewenst zijn onder ons.

Rest me nog te vermelden, dat dit boek eindigt met 10 blz. over de volgende zaken: Voornaamste levensdata; en Voornaamste publicaties van Karl Barth.

H. J. Jager

Dr. L. A. F. Godschalk, *Het Koninkrijk Gods naar de Schriften* met enkele bijdragen en een woord ten geleide van Prof. Dr. A. W. Begemann. Uitg. De Vuurbaak Groningen 1968.

Daar de schrijver van dit boek van 187 blz. intussen is overleden, meen ik er goed aan te doen geen eigen bespreking te geven — met mogelijke kritiek — maar te volstaan met de aankondiging, die op de achterflap is te vinden:

„In dit werk heeft de auteur, emeritus predikant van de Geref. Kerk van Minnertsma, de vruchten van jarenlange studie inzake het Koninkrijk Gods — niet te verwarren met de Kerk! — samengevat.

In tegenstelling tot andere auteurs, die zich met hetzelfde thema hebben beziggehouden, benadert hij het Koninkrijk Gods niet allereerst soteriologisch. Hij onderscheidt tussen Gods Koninkrijk (de eeuwige *basileia*) en Koninkrijk Gods (de geschapen *basileia*, waarin de mens zijn plaats als Koning over de aarde heeft ontvangen). De aanvang van dit laatste ziet hij dan ook niet in de prediking van de Here Jezus Christus of van Johannes de Doper, noch in de wetgeving bij de Sinaï, maar in het paradijs. De schepping, de zondeval en de komst van Christus verdelen de geschiedenis van het Koninkrijk Gods in drie periodes, die de auteur achtereenvolgens beschrijft. In de eerste plaats behandelt hij het koningschap van de eerste mens, Adam, waarbij met name de verhouding van het koningschap tot het beeld Gods wordt besproken en de gevolgen van de val voor deze beide wordt nagegaan.

Vervolgens schenkt hij brede aandacht aan het „interim”, de periode van de val tot Christus. Vele gegevens uit het Oude Testament, die in de literatuur rond het thema „Koninkrijk Gods” nauwelijks enige aandacht ontvingen, worden door de schrijver in zijn blikveld getrokken. Daarbij nemen het koningschap van David en diens regeling van de cultus een grote plaats in.

In het slothoofdstuk belicht hij het koningschap van de tweede mens, Jezus Christus, aan de hand van de Schriftgegevens uit het Nieuwe Testament, waaronder de Koninkrijks-gelijkenissen uit Matt. 13 in het bijzonder onderzocht worden.

Het geheel wordt gevolgd door een aanhangsel over de Priester-Koning uit Zach. 6.

Onder de vele publicaties die over het onderwerp „Het Koninkrijk Gods” verschenen zijn, neemt dit boek door de oorspronkelijke visie van de auteur een geheel eigen plaats in. Deze eigen benadering heeft mede tot gevolg, dat tal van Schriftplaatsen in een nieuw en vaak verrassend licht komen te staan. Daardoor betoont de schrijver zich een discipel van het Koninkrijk der hemelen, gelijk aan een heer des huizes, die uit zijn voorraad oude en nieuwe dingen te voorschijn brengt.

Dr. A. W. Begemann, hoogleraar in de geschiedenis van de Wijsbegeerte der Oudheid aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, die over hetzelfde onderwerp publiceerde (Lucerna, 4e jrg. no. 4) en die in de auteur met vreugde een congeniaal denker ontmoette, stimuleerde hem niet alleen tot het samenstellen van dit boek, maar schreef tevens zelf de gedeelten over de strijd van Satan tegen het Koninkrijk.

Ook het „Ten Geleide” is van zijn hand.”

H. J. Jager

Persschouw

Uit „Trouw” nemen wij het volgende over:

Wat gaan de 'losse' vrijgemaakte kerken doen? door A. J. Klei.

Wie vandaag wat over vrijgemaakte gereformeerden kwijt wil, heeft veel woorden nodig. Want behalve dat er verschillende soorten gereformeerden zijn (dit is op zichzelf al verwarrend genoeg), kun je voor de vrijgemaakten ook niet meer met één etiketje toe. De laatste tijd zijn er her en der 'losse' vrijgemaakte kerken ontstaan, dat wil zeggen kerken die buiten het landelijk verband zijn gekomen. Daar komt nog bij dat je die losse vrijgemaakte kerken — het zijn er nu een dikke vijftig — ook niet allemaal over een kam kunt scheren. Wel zijn ze al een paar keer in een conferentie bij elkaar geweest en ze zijn van zins dat onderlinge contact voort te zetten. Betekent dit dat ons land er straks nog een gereformeerde denominatie bij heeft?

Met deze vraag zijn we naar de Utrechtse ds. W. G. Visser gegaan een van de vrijgemaakte predikanten die met zijn gemeente buiten het kerkverband staat. Maar alvorens zijn verhaal te geven is het wellicht dienstig dat ik probeer de vrijgemaakte zaken een beetje in kaart te brengen.

Stromingen

In de 'gewone' gereformeerde kerken is in 1944 (in de meest miserabele periode van de bezettingstijd, jawel!) 'n scheuring ontstaan, onder meer als gevolg van verschil van inzicht over de betekenis van de doop. Deze scheuring leverde het afzonderlijk bestaan van vrijgemaakte gereformeerde kerken op, ook wel met 'artikel 31' aangeduid, naar het artikel in de kerkorde waarop men zich in de kerkelijke strijd (met wijlen prof. dr. K. Schilder als aanvoerder) beriep. Nu hebben eigenlijk van meetaf aan in de vrijgemaakte kerken twee stromingen tegenover elkaar gestaan. Er zijn er die vasthouden aan het goed recht van de vrijmaking in 1944 (vrijmaking namelijk van de in hun ogen zondige synodale besluiten en daarmee gepaard gaande schorsingen), maar die toch geen bezwaar hebben tegen samenwerking met niet-vrijgemaakten in bepaalde levensverbanden. Ook zijn ze bereid tot toenadering tot een gesprek met de, zoals zij zeggen, 'synodale' gereformeerden, vooral nu de laatste ook officieel hebben verklaard dat er in de jaren rondom 1944 fouten zijn gemaakt.

Hiertegenover staan die vrijgemaakten, die de zogenaamde voortgaande reformatie willen. Zij hebben hun eigen politieke partij, hun eigen vakbeweging, hun eigen reisvereniging, en ze stichten eigen scholen en lezen hun eigen krant. Contacten met anderen worden niet begeerd, toenadering tot gereformeerden afgevoerd.

Tegenstellingen

De tegenstellingen hebben zich steeds meer toegepitst en sinds een aantal predikanten een open brief de (vrijgemaakte) wereld instuurde, waarin zij het afkeurend hebben over 'vrijmakingsgeloof' en waarin zij voor een deel ook afstand nemen van de manier waarop aan de voortgaande reformatie gestalte wordt gegeven, sinds het verschijnen van deze open brief is de hog bestaande organisatorische eenheid onder de vrijgemaakten kapot. De meerderheid vindt dat het ondertekenen van de open brief of het niet-afkeuren van het ondertekenen van die brief een verloochening inhoudt van Gods werk in de vrijmaking van '44 en een afwijking betekent van de belijdenis der kerk. Dit is ook het synodale standpunt en het heeft tot gevolg gehad dat in een aantal plaatselijke vrijgemaakte kerken een scheuring ontstond. Je kreeg dan twee vrijgemaakte kerken tegenover elkaar, één binnen en één buiten de officiële vrijgemaakte deur. De dit jaar in Hoogeveen vergaderende synode heeft onlangs, toen er twee afvaardigingen uit Noord-Holland bleken te zijn, één ervan naar huis gestuurd en de andere (die om zo te zeggen helemaal pro de voortgaande reformatie en wat daaraan vast zit, is) als wettig geaccepteerd. Dit bracht mee dat ongeveer vijfduizend vrijgemaakten buiten het kerkverband kwamen te staan.

Ik heb al opgemerkt dat we niet alle losse (ik houd deze aanduiding maar aan) vrijgemaakte kerken over een kam kunnen scheren. Je kunt ze wel onder één noemer brengen: de afwijking van de harde lijn van de voortgaande reformatie (aan welke lijn de naam van de Kamper prof. J. Kamphuis is verbonden).

Maar eerst heb je losse kerken die ontstaan zijn los van de discussie rondom de open brief: de scheuring ontstond naar aanleiding van een leergeschied, of liever naar aanleiding van het optreden van kerkelijke vergaderingen in zo'n geschil en hier komen we de namen van ds. B. Telder en ds. L. E. Oosterhoff tegen. Verder zijn er onder degenen die vanwege de open brief buiten 't kerkverband kwamen op z'n minst twee 'richtingen'. Er zijn er die de inhoud van de open brief onderschrijven en er zijn er die van die inhoud niets of weinig moeten hebben, maar die weigeren de open brief als een schibboleth te hanteren in de kerk.

Er is wat dit betreft een groot verschil tussen de Amsterdamse ds. G. Janssen (in Hoogeveen niet geaccepteerd als Noordhollandse afgevaardigde) en de ondertekenaar van de open brief ds. B. J. F. Schoep, die trouwens inmiddels weer 'gewoon' gereformeerd is geworden. Van ds. Janssen zeiden ze op de Hoogeveense synode: eigenlijk hoort u bij ons. En over ds. Schoep gesproken, van hem is gezegd dat-ie toch al hunkerig stond te kijken naar de linkse koers die de gereformeerden tegenwoordig varen. Met die hunkering kan het wel tegenvallen, maar je kunt beslist niet beweren dat de vrijgemaakte dominees die de laatste tijd overgingen naar de gereformeerde kerken, allen van eenzelfde ligging zijn. Ds. Schoep zie ik niet meteen verontrust worden, maar ds. J. van der Schaft, die al eerder de vrijgemaakte kerken verliet, is als gereformeerde dominee compleet verontrust. Ik wou maar zeggen dat geschematiseer nergens op uitloopt.

Geen uittocht

Men kan, dacht ik, wel stellen dat de losse vrijgemaakte predikanten die tot nu toe niet aanklopten bij de gereformeerde of christelijke gereformeerde kerken, dit voorlopig ook niet zullen doen, al was het alleen maar om hun gemeenten niet in de steek te laten. Want daarin heeft dr. J. Douma in zijn onlangs verschenen brochure 'Herinnering en verwachting' wel gelijk, dat we in de vrijgemaakte kerken niet weer zo'n uittocht hoeven verwachten als in '49 en daarna, toen in navolging van de overgang van ds. B. A. Bos ook veel gemeenteleden naar de gereformeerde kerken terugkeerden. Inderdaad is het bij recente overgangen zo geweest, dat de betrokken dominees geen of maar weinig gemeenteleden 'meenamen'. Het overgrote deel van de vrijgemaakten zet niet alleen geen vraagtekens achter de vrijmaking, maar kan zich blijkbaar ook goed vinden in de door prof. Kamphuis en zijn medestanders uitgestippelde koers: kijk maar naar zo'n Kamper schooldag met z'n duizenden geestdriftige bezoekers.

Eindelijk komen we aan bij ds. Visser, predikant van de gescheurde vrijgemaakte kerk van Utrecht-centrum. We laten in 't midden wat precies de aanleiding van de scheuring in Utrecht was. Vast staat dat ook hier een niet kunnen meegaan met de harde lijn van de voortgaande reformatie grondoorzaak is van de verwijdering. Er zijn nu drie conferenties van losse vrijgemaakte kerken geweest. De eerste was verleden jaar mei in Oegstgeest, de tweede het afgelopen najaar in Baarn en de derde vond 10 mei jl. in Utrecht plaats. Eind september, begin oktober komt er weer een conferentie. Ds. Visser hecht bijzonder veel aan die samenkomsten, want hij vindt het zeer noodzakelijk dat de buiten het verband levende kerken een goed contact met elkaar onderhouden, vooral ook om de (dringende) vraag onder ogen te zien: hoe gaan we nu verder?

Daarover wordt niet gelijk gedacht.

Tot de deelnemers aan de conferenties behoren ook Noordhollanders, wier vertegenwoordigers in Hoogeveen niet aanvaard werden. Zij vinden hun classes en provinciale synode wettig en zij kunnen dus op de oude voet verder gaan. Iets wat, dunkt me, neerkomt op het vormen van een nieuw kerkverband naast het bestaande (al mag men mijntwege de woorden 'nieuw' en 'bestaand' omwisselen). Anderen, en tot hen behoort ds. Visser, willen voorlopig geen georganiseerd kerkverband, daar hebben ze tot tweemaal toe in 1944 en nu, ellende genoeg mee beleefd.

Ds. Visser over dit punt: 'We zijn er met de Dordtse kerkenordering twee keer uitgedreven en nu mag de grondslag van die kerkorde goed zijn, de formulering laat blijkbaar dergelijke mogelijkheden open, zodat je huiverig wordt om op grond van deze kerkorde weer een georganiseerd kerkverband aan te gaan. Overigens weet ds. Visser drommels goed dat alleen blijven staan grote moeilijkheden meebrengt, vooral op lange termijn. Denk bijvoorbeeld aan de emeritaatsgelden of aan de opleiding van aanstaande predikanten, en kan men het zendingswerk gaande houden? Vandaar dat ds. Visser voorgesteld heeft een kleine commissie te benoemen, die zich speciaal met het probleem van hoe het nu verder moet, zal hebben bezig te houden. Hij kreeg onvoldoende steun, niet zozeer omdat men zijn voorstel onaanvaardbaar acht-

te, maar omdat de breuken in de betrokken kerken vaak nog zo vers waren, dat men voorlopig liever een afwachtende houding aannam dan een begin te maken met enige bepaling van een standpunt.

Nu heeft ds. Visser nog meer dat pleit voor alleen blijven staan. Hij wil plaatselijke interkerkelijke contacten niet wegschrijven. Neem Eindhoven, zegt hij, waar samenwerking kwam met christelijke gereformeerden, of Baarn waar de toenadering tot de synodale gereformeerden sterk is. Een landelijk verband werkt in dergelijke situaties vaak remmend, dat heb je in Eindhoven gezien. Overigens blijkt hieruit ook, dat plaatselijk de voorkeur kan verschillen. Wat Utrecht aangaat, ds. Visser en de zijnen hebben, zonder dat ze nu de gereformeerden helemaal uit hun boekje doen, voorkeur voor christelijke gereformeerden. Nóg iets wat ds. Visser tegen heeft op het vormen van een nieuw kerkverband: je doet dan de deur zo definitief dicht, je maakt het gesprek met de nog in het kerkverband levende vrijgemaakten extra moeilijk.

Opluchting

Een scheuring gebeurt wel grondig. In Utrecht-centrum zijn met de breuk alle kerkelijke verenigingen in tweeën gegaan op de zangvereniging na, die is nog 'gemengd'. Je vraagt je af of de jeugd er geen tabak van krijgt en de kerk langzamerhand niet ongeloofwaardig vindt. Nee, zegt ds. Visser heel beslist, er is aan beide kanten een opleving onder de jongeren, een soort van opluchting dat de spanningen voorbij zijn. Bij ons zijn de jongelui erg actief geworden, ze hebben een kindercrèche georganiseerd, ze verzorgen koffiedrinken-na-kerktijd, ze voeren 'n actie 'Red een kind in India' en ik had wat een poos niet was gebeurd, vijftien belijdeniscatechisanten.

Voelen ds. Visser en zijn medestanders zich erg teleurgesteld in de gang van zaken in de vrijgemaakte kerken? Ds. Visser: Voor mij betekende de vrijmaking een opkomen voor de oecumeniceit van de kerk, wij wilden geen nauwe bindingen, er moet in de kerk ruimte zijn voor controversen binnen de confessie. Trouwens, van mij mag er ook wel een botsinkje met de confessie bij zijn. Maar omstreeks 1948 is er die merkwuurige kentering gekomen, toen is de idee van de voortgaande reformatie gelanceerd, toen zijn we op het spoor van de verenigingen gekomen. Laatst belde ik een collega op, die synodaal werd. Hij zei: alles waar wij in '44 voor vochten, wordt overboord gegooid, vandaar... Ik weet nog, vervolgt ds. Visser, dat ds. B. A. Bos overging en dat prof. Schilder in De Reformatie schreef dankbaar te zijn, dat wij hem niet hadden weggestuurd. Wat vandaag gebeurt is met de houding van Schilder in flagrante strijd. De situatie in de vrijgemaakte kerken is zo dat bepaalde belangrijke kwesties, zoals de nieuwe visie op het Schriftgezag en hoe je tegen Genesis aankijkt niet of nauwelijks in discussie komt. Ze durven er nauwelijks over te schrijven, want voor je 't weet sta je met je mening in de verdachte hoek. Men isoleert zich, men is alleen maar doende alles haarfijn te zuiveren, er zit ook angst achter, angst dat het loslaten van het ideaal van de voortgaande reformatie loslaten van de confessie en in het verlengde daarvan loslaten van de bijbel meebrengt. We praten tot slot nog even over de verschillende 'liggingen' in de losse vrijgemaakte kerken. Je zult er niet, zo is de overtuiging van ds. Visser, de verschillen tegenkomen die je tegenwoordig in de synodale gereformeerde kerken ontmoet. Mijn algemene indruk is, zegt hij, dat we allemaal klassiek gereformeerd zijn.

Vervolg van pag. 98.

wordt gezongen door David, die een mooie tempel ontwierp en die de beste dieren offerde —: „Gij hebt mij de oren doorboord, brandoffer en zondoffer hebt Gij niet geëist”.

Of in Psalm 51: „De offerande Gods zijn een gebroken Geest; een gebroken en verslagen hart zult Gij, o God niet verachten.”

En midden in die verlossing, tussen die verslagen mensen, wijst het avondmaal ons op dat volmaakte offer. En dan valt de bedienaar weg, en de mededisgenoten en zie ik alleen dat verbroken Lichaam en dat vergoten bloed.

Van dit samen kijken naar het Kruis hebben wij een kijken naar elkaar gemaakt.

Troostend is het te weten, dat de discipelen precies eender waren, vlak voor het avondmaal. Want toen vroegen ze wie wel de eerste was. En ook toen heeft de Here Jezus hen in genade aangenomen.

Broeders en zusters, als mensen wegstoten, Christus neemt aan.

Moord in West-Irian

Langzamerhand dringt in de wereld de waarheid door omtrent de ontzettende gebeurtenissen die zich in West-Irian afspelen. Jarenlang hebben de in vrijheid voor hun land werkende Papoea's als Nicolaas Jouwe getracht duidelijk te maken dat de Papoea's onder een Indonesisch terreurbewind leefden. Er zijn lijsten verstrekt met namen van gedode en gemartelde Papoea's, er zijn talrijke ooggetuigenverslagen van zendelingen, missionarissen, journalisten. Slechts weinigen in Nederland en daarbuiten die daar belangstelling voor hadden.

Nu echter, enkele maanden voor het zgn. plebisciet, de wereld uit velerlei bronnen verneemt hoe beestachtig duizenden onschuldige Papoea's zijn afgemaakt door Indonesische troepen en hoe Indonesië die terreur stelselmatig opvoert teneinde dit vrijheidslievende volk met de wapens te dwingen voor aansluiting bij Indonesië te kiezen, groeit er belangstelling en enig medeleven. Daarmee is geen enkele Papoea gebaat. Wat nodig is, is directe hulp, NU. Als wij nog even wachten is alles te laat voor, wat de UNO-secretaris Oe Thant noemde „that one million forgotten people”. Nederland is, als mede-ondertekenaar van het Accoord van New York augustus 1962, direct verantwoordelijk voor deze ontzettende tragedie, maar Nederland trekt een Pilatusgezicht en wast de handen in onschuld.

Gode zij dank ondervinden de strijdende Papoea's steeds meer hulp van hun broeders op het nog steeds Australische deel van het grote eiland Nieuw-Guinea. Die hulp is niet voldoende. Wij moeten alles doen om zeer snel voor de nodige aanvullende hulp te zorgen. Namens het gemartelde Papoea-volk vragen wij u daarom alles te willen geven wat u kunt missen in geld, in de vorm van daadwerkelijke actie. Doe het NU!

Uw steun kan helpen een eind te maken aan de volkerenmoord die door het Indonesische militaire regiem met de grootste kilheid wordt bedreven. Als officieel Nederland deze moord stilzwijgend gadeslaat, laten wij dan zelf de menselijke plicht tot hulp aan onderdrukten en vervolgdten ter hand nemen.

Als wij massaal alles doen wat in ons vermogen ligt, zullen de Papoea's spoedig in een eigen, vrije democratie kunnen leven en werken.

P. van den Berge,
secretaris van de
„Stichting Door de Eeuwen Trouw”
Gagelstraat 2a, Eindhoven.

Gironummer: 1.130.000
t.n.v. Stichting DDET Eindhoven.

Verantwoording giften kerkwerk Waldenzen Italië

Er zijn nog steeds goede gevers, die mij telkens weer verblijden met een giro-overschrijving voor bovengenoemd mooie doel; ik kan dan ook weer het volgende verantwoorden:

C.W.A. te S. 25,—; J.D. te L. 10,—; J.B. te Z. 25,—; J.L. te K. 2,50; J.B. te V. 15,—; J.D. te B. 20,—; A.J.v.d.W. te V. 10,—; B.d.V. te A. 50,—; totaal f 157,50; totaal incl. vorige verantwoordingen f 13.122,50.

U ziet, wij hebben de f 13.000,— thans gehaald. Voorwaar, een mooi bedrag, een prachtig resultaat! Allen, die meegewerkt hebben om dit te bereiken, mijn hartelijke dank!

Mijn gironummer blijft open staan voor verdere giften; het is 50440 — P. Groen, Rotterdam.

P. Groen

In verband met de vakantie ter drukkerij zal ons blad de 11e, 18e en de 25e juli niet verschijnen.

Redactie

KERKNIEUWS

BEROEPEN: te Haarlem (B.): drs. D. Deddens te Leeuwarden; te Bergtheim: ds. L. Moes te Abbotsford B.C., Can.; te Amsterdam-Z. (scriba G. Toornstra): ds. Tj. Boersma te Assen.

AANGENOMEN: naar Leek: ds. J. J. de Vries te Nijkerk.

BEDANKT: voor Amstelveen: ds. A. H. Algra te Wormer; voor Delfzijl: ds. J. J. de Vries te Nijkerk.

THEOL. HOGESCHOOL. Geslaagd voor het propaedeutisch examen: H. G. Gunnink te Leek en J. Hoorn te Peest, gem. Norg.

HEEMSTED. De diensten in de Petrakerk aan de Limburglaan voor de maand juli vangen aan 's morgens om 11 uur en 's avonds om 7 uur.

WOLFHEZE. In de morgendienst, die te 10,30 uur aanvangt, zal ds. B. Roukema uit Ede voorgaan. In de avonddienst om 5.30 uur zal ds. H. Amelink uit Langerak voorgaan.

BERKEL (Z.-H.). De kerkeraad van Berkel (Z.-H.) besloot gunstig te zullen beschikken op een verzoek tot het bedienen van de Doop aan wettig geadopteerde kinderen. Op de kerkeraad van Assen, waar dezelfde zaak ter sprake kwam, kon men niet tot overeenstemming komen, zodat de zaak werd terugverwezen naar de commissie van voorbereiding, die zelf een meerderheids- en een minderheidsrapport had uitgebracht.

CLASSIS SCHIEDAM. De classis Schiedam van 5 juni '69 heeft in haar 2e zitting op 11 juni geconstateerd dat de Kerk van Schiedam het verband met de zusterkerken heeft verbroken.

G.S. HOOGEVEEN. Dinsdag 10 juni jl. maakte de synode een begin met de bespreking van het bezwaarschrift van de kerkeraad te Creil (scriba F. van Dijk) met een zestal bezwaren tegen handelingen van deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool. In de zitting van woensdag 11 juni werden de bezwaren door de synode met algemene stemmen afgewezen. 's Middags nam de synode het rapport in bespreking inzake de bevoegdheid van de generale synode te Amersfoort-West om tot haar besluit wat betreft het heenzenden van ds. B. J. F. Schoep te komen. Deze bespreking werd donderdagmorgen voortgezet zonder tot een afronding te komen. Donderdagavond besloot de synode aan de deputaten voor de psalmberijming te verzoeken alsnog een rapport op te stellen, en dit uiterlijk 1 oktober a.s. aan de synode te zenden.

WIE HELPT? Omdat er nu steeds meer kerken buiten het Kerkverband komen te staan zou ik graag een zo compleet mogelijke verzameling opbouwen van plaatselijke Kerkbladen, publicaties, brochures enz. welke verband houden met de ontstane breuken.

Wie zou mij hieraan willen helpen? Ook oudere landelijke, provinciale of plaatselijke kerkbladen, publicaties, brochures zijn welkom. Eventuele kosten zullen gaarne worden vergoed.

D. Smits, Koekoekstraat 25, Vlaardinggen.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenbergen,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

Voor uw vakantie in URK

Aangeboden: onze

GEHELE BENEDENVERDIEPING VAN ONZE WONING

Bestaande uit 2 ruime kamers, geheel
vrije keuken, gang en w.c.
Nog vrij na 9 augustus.

M. Hoffeman-Neutjes,
Wijk 8-55. Telefoon 0 5277 - 1610.

De Geref. Kerk van Katwijk
vraagt

PREEKVOORZIENING

voor zondag 29 juni a.s.
Diensten om 9 en 19 uur.

Telefoon 0 1718 - 4233.

WIE KAN IN WORMER PREKEN op 20 of 27 juli?

Telefoon 0 2982 - 1594. Adres: Dorpsstraat 134, Wormer.

Zeer aktueel!

A. Keizer, **CREATIE EN EVOLUTIE**

(over het gelijknamige boek van Prof. Dr. J. Lever) f 2,90.

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK
Postbus 2 - Barendrecht

Bejaarde heer (89 jaar), kerngezond, vraagt
tegen september of oktober a.s. een

JUFFROUW IN DE HUISHOUDING

daar de tegenwoordige, na ruim 21 jaar,
wegens het bereiken van de pensioen-
gerechtigde leeftijd gaat vertrekken.
Hulp aanwezig.

Brieven te richten aan:

J. L. Wiggelinkhuizen, Waldeck Pymontdreef 12, Culemborg. Telefoon 0 3450 - 2681.

Wegens vakantie van ons personeel zal ons bedrijf **GESLOTEN** zijn

van 14 tot en met 25 JULI

wilt u hiermede rekening houden met uw eventuele opdrachten?

Wij wensen ook u een prettige vakantie!

Hoogachtend,

DRUKKERIJ STEENBERGEN — ZEIST
Slotlaan 220. Telefoon 0 3404 - 12452